

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรระยะสั้น ของทหารผ่านศึกในจังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถเป็นแนวทางการวิจัยโดยแยกออกเป็น 9 ส่วน

- ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ
- ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ความหมายและประโยชน์ของการฝึกอบรม
- การฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมในประเทศไทย
- หลักการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมที่ดี
- ประสิทธิภาพและผลการฝึกอบรมต่อการพัฒนา
- ปัญหาการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรม
- เทคนิคและวิธีการฝึกอบรมความรู้ให้แก่เกษตรกร
- ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรม

ส่วนที่ 1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

ผู้วิจัยขอเสนอความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการของทหารผ่านศึก โดยอาศัยทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ และความต้องการฝึกอบรมไว้ดังนี้

กมลรัตน์ (2523 : 250) กล่าวว่าความหมายและความต้องการของมนุษย์ว่า หมายถึง สิ่งจำเป็นต้องได้รับเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความต้องการนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Biological needs) และความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Needs) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Kron (1971 : 29) อ้างโดยมนัสสินิตย์ (2536) ที่ว่า ความต้องการเป็น ความประสงค์ ความอยากได้ ความปรารถนา หรือขาดความสมดุล ช่วยกระตุ้นให้แต่ละบุคคลแสวงหาและดำเนินวิธีการเพื่อให้ได้มา ถ้าหากไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสม จะเกิดความคับข้องใจ ไม่สามารถปรับตัวได้ หรืออาจทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นความต้องการซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการเพื่อดำรงชีวิตอยู่ แต่ Marry and Salliven (1968) อ้างโดยนงลักษณ์ (2538 : 8) ได้ให้ความหมายของความ ต้องการไว้ว่า สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและใช้ทดแทนแรงผลักดันทำให้เกิดการกระทำ เกิดการเรียนรู้ ความต้องการบางครั้งจะถูกกระตุ้นโดยตรงจากกระบวนการของ

สิ่งบางสิ่งภายในร่างกาย แต่บ่อยครั้งก็จะอ่อนแรงลง ซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กับ ฌรณต์ และปรีชา
 นุช (2536) อ้างโดย ยุทธวรรณ (ม.ป.ป. : 14) กล่าวถึงความต้องการว่า คือสภาพที่บุคคลขาดสิ่งที่จะ
 สนองตอบความพึงพอใจทั้งร่างกายและจิตใจ แต่ละบุคคลมีความต้องการแตกต่างกันตามสภาพของ
 ตน และได้สรุปความต้องการไว้เป็นส่วนรวมดังนี้

1. ความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจทางสรีระหรือร่างกาย ได้แก่
 - 1.1 การกินอาหารถูกปาก และท้องไม่เสีย
 - 1.2 การพักผ่อนให้เพียงพอ
 - 1.3 การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ
 - 1.4 การตอบสนองทางเพศ
2. ความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจทางจิต หรือความรู้สึก ได้แก่
 - 2.1 ควรได้รับความรักใคร่ ชอบพอ
 - 2.2 การได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน
 - 2.3 การมีที่พึ่งทางใจ เช่น ศาสนา ความดี ความเชื่อมั่นในตัวเอง
 - 2.4 การมีคนสนใจและเอาใจใส่และการเอาอกเอาใจ
3. ความต้องการที่จะได้รับความพอใจจากสังคม และสิ่งแวดล้อม ได้แก่
 - 3.1 ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน
 - 3.2 ความมีอยู่มีกิน
 - 3.3 การมีความสำคัญหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
 - 3.4 การได้รับข่าวสารข้อมูลเหตุการณ์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ สุรัตน์ (2525) อ้างโดย ยุทธวรรณ (ม.ป.ป.: 14) ได้อ้างแนวคิดของ Knowles ซึ่งคล้ายกับความหมายข้างต้นว่า ความต้องการของคนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการทางด้านพื้นฐาน
 - 1.1 ความต้องการทางด้านกายภาพ
 - 1.2 ความต้องการในการเจริญงอกงาม
 - 1.3 ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่
 - 1.4 ความต้องการด้านความรัก ความพอใจ
 - 1.5 ความต้องการที่จะได้รับความมั่นคงปลอดภัย
 - 1.6 ความต้องการได้รับการยอมรับ
2. ความต้องการทางการศึกษา ซึ่งหมายถึง ช่องว่างระหว่างความรู้ความสามารถของ
 บุคคลในปัจจุบันกับความปรารถนาที่อยากจะให้ในอนาคต

A.H. Maslow (1943) อ้างโดยพจน์ (2530: 22-23) ได้แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์ตามลำดับความเป็นจริงพื้นฐานของชีวิตไว้ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) คือ ความต้องการสิ่งจำเป็นพื้นฐานของชีวิต นับตั้งแต่ต้องการ อากาศ น้ำ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การพักผ่อนหลับนอน และต้องการสืบพันธุ์ให้ชีวิตคงอยู่ยืนยาวเป็นสิ่งสำคัญ ก้าวอดตาย

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) คือ ความต้องการปกป้องคุ้มครองชีวิตให้มีความมั่นคงปลอดภัย ต้องการหลบหลีกภัยอันตราย ความสับสนวุ่นวาย ความล้มเหลว ความไม่แน่นอน ต้องการพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง ไม่อยากเจ็บป่วย ไม่อยากตาย อยากให้ชีวิตอยู่ในสภาพมั่นคง ปลอดภัย ก้าวความไม่ปลอดภัย

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) คือ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องการความรักความเห็นใจ ต้องการเป็นที่รักเป็นที่นิยมนิยมชอบของคนอื่น ต้องการเท่าเทียมกับคนอื่น ต้องการความทันสมัย อยากมีรสนิยมสูงแต่มีรายได้ต่ำ อยากเป็นหมู่เหล่า เป็นสังคม ไม่อยากโดดเดี่ยว ก้าวถูกทอดทิ้ง

4. ความต้องการความภูมิใจ (Esteem Needs) คือ ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการพึ่งพาตนเอง ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการได้รับเกียรติยศ ต้องการให้คนอื่นทำตาม อยากได้ความภาคภูมิใจให้ตนเอง ไม่อยากได้รับการดูถูกเหยียดหยาม ก้าวคนอื่นไม่ยอมรับตน

5. ความต้องการสมปรารถนาในชีวิต (Self Actualization) คือความต้องการในทุกสิ่ง ที่คนปรารถนาที่คนพึงมี พึงได้ เป็นความต้องการทางปรัชญาและจิตวิทยา เช่น ความต้องการความสำเร็จ ความก้าวหน้า ต้องการพัฒนาชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ให้คนมีพลัง มีอำนาจ มีความสมบูรณ์แข็งแรง เฉลียวฉลาด ต้องการมีความรู้ความเข้าใจในชีวิตและโลก อยากสมปรารถนาทางความนึกคิด จิตใจ ร่างกาย เกิดความสมบูรณ์และสมดุล ในชีวิตของคนก้าวความไม่สมปรารถนา และก้าวความเสื่อม

นอกจากนี้แล้ว Sander(1966:99) ได้แบ่งความต้องการของเกษตรกรออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ความต้องการทางสังคม ซึ่งให้เห็นลักษณะกำนนิยม ทศนคติ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าร่วมอยู่ในสังคม ประเพณี และความเชื่อ

2. ความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยตรงในท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกรทั้งหมดในการเข้าถึงเกษตรกร นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น

ประเทศและทั่วโลก ข้อมูลทางเศรษฐกิจสามารถนำมาพิจารณาแหล่งที่มาของรายได้ ที่ดิน การใช้ที่ดิน และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

3. ความต้องการด้านเทคโนโลยี สามารถชี้วัดปัญหาของเกษตรกรได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในเรื่องประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ส่วนที่ 2. ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ทักษะและประสบการณ์ มีความมั่นใจในตนเอง สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ และรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเกี่ยวกับการจัดการศึกษานั้นมีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษา ดังต่อไปนี้

ประกอบ (2524:89-90) ได้อ้างถึง Aristotle ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษาเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลเพื่อขจัดความไม่รู้ทั้งหลายให้หมดสิ้นไป อาทิการป้องกันการเจ็บป่วยจากการเดินด้วยเท้าเปล่าด้วยการบอกว่าให้รู้ว่าร่องเท้ามีหลายชนิดหลายแบบที่ผู้ใช้สามารถเลือกสวมใส่ให้เหมาะสมกับตนเองได้ แต่มิใช่ผู้สอนเป็นผู้นำร่องเท้ามาให้เขาใส่เสียเอง” John Dewey ก็มีความเชื่อเช่นเดียวกันว่า การศึกษาเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่บุคคลศึกษาโลก การหาความรู้ที่สะสมมาทั้งที่เป็นความหมายและค่านิยมเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการมีชีวิตอย่างฉลาดในสังคม การศึกษา คือการให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน Pegen ก็เป็นอีกคนหนึ่งแสดงทรรศนะไว้ว่า “โรงเรียนควรพยายามที่จะสร้างสรรค์ให้บุคคลผู้มีความสามารถ ได้มีความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของความคิด และสามารถที่จะทำซ้ำได้หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้” Burner ก็ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการรับความรู้และการรับรู้เป็นกระบวนการหาใช้เป็นผลิตผลแต่อย่างใดไม่” ส่วนรัตนา (2531:30-35) ก็ได้สรุปความหมายของการศึกษาว่า เป็นกระบวนการของการศึกษาจึงน่าจะไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้ ให้การอบรมฝึกฝนทักษะบางประการอย่างแคบ ๆ โดยปราศจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักการและเหตุผลของความรู้ความคิดที่ได้ศึกษาเล่าเรียน มิฉะนั้นแล้ว ก็ยากที่ผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณลักษณะที่ดั่งงามขึ้นในตัวได้อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความคิดหรือเจตคติ และแสดงออกเป็นการกระทำของมนุษย์ ผู้มีจิตใจสูง หรือผู้มีการศึกษาคดีแล้วได้ กระบวนการของการศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติที่ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้ทดลอง ปฏิบัติตามความคิด และประจักษ์ในหลักการและเหตุผลด้วยตนเอง และกระบวนการนั้นจะต้องดำเนินไปอย่างถูกทำนองคลองธรรม มิใช่เป็นการบีบบังคับหรือยึดเย็บปลูกฝังความรู้ความคิด โดยที่ผู้เรียนขาดความเต็มใจหรือสมัครใจด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผลการศึกษาเป็นผลในทางที่ชอบที่ควรที่ผู้เรียนได้ตัดสินใจเลือกด้วยตนเองอย่างแท้จริง

ส่วน Peter (1967:20) ได้ให้ความแตกต่างไว้ 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ 1) การศึกษาเป็นการถ่ายทอด การจัดสิ่งที่มีค่าให้กับผู้ที่ยอมรับการศึกษา 2) การศึกษาเกี่ยวข้องกับความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งให้ผู้เรียนเกิดพุทธิศึกษาด้วย 3) การศึกษาเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดในสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่รู้ และสมัครใจที่จะเรียนรู้ และ สักดา (2526:36-37) ได้ให้ความหมายของการศึกษาดังนี้

การศึกษามีความหมายได้ทั้งนัยที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งและนัยที่เป็นกระบวนการทางสังคม นัยแรก หมายถึงศาสตร์หรือวิชาการหนึ่งซึ่งเรารู้จักกันทั่วไปในชื่อต่าง ๆ เช่น วิชาการศึกษา วิชาครู ศึกษาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งประกอบด้วยหมวดวิชาใหญ่ ๆ 3 หมวดวิชาคือ 1) หมวดวิชาพื้นฐานทางการศึกษา หรือบางครั้งเรียกว่าวิชาที่ว่าด้วยทฤษฎี 2) หมวดวิชาที่ว่าด้วยระเบียบวิธีการดำเนินการศึกษา (Methodology) 3) หมวดวิชาเฉพาะที่ว่าด้วยเทคนิคและการจัดการศึกษาตามระดับและรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษาก่อนวัยเรียน การอนุบาลการศึกษา การประถมศึกษา การมัธยมศึกษา การอุดมศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน การอาชีวศึกษา และการศึกษาพิเศษ เป็นต้น ส่วนการศึกษาตามนัยที่เป็นกระบวนการทางสังคมนั้นนักวิชาการได้นิยามไว้ดังนี้ การศึกษาคือ 1) กระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนนำเอาความคิดความอ่านในตัวเองออกมาใช้อย่างถูกต้องมากที่สุด 2) กระบวนการที่พัฒนาความสามารถของทุก ๆ คน โดยความสามารถนั้นมีอยู่แล้วในตัวทุกคนแต่กำเนิด 3) กระบวนการกระตุ้นให้สมองได้รับรู้ บันทึกไว้ แล้วรวบรวม ซึ่งสภาพความรู้และคุณค่าทั้งปวงเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติ 4) กระบวนการจารึกแล้ว จารึกเล่าซึ่งประสบการณ์ทางสังคมของมนุษย์ให้ประจักษ์ในความคิดของผู้เรียนเพราะเมื่อแรกเกิด ความคิดเหมือนดังกระดานที่ว่างเปล่า 5) กระบวนการที่ส่งสอนและอบรมให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม หรือทั้งทางโลกและทางธรรมพร้อม ๆ กันในตัวและ 6) กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ดำเนินต่อเนื่องไป ตลอดชีวิต

เมธี (2523:13) ได้อ้างถึงนักการศึกษาหลายท่านที่ให้ความหมายของการศึกษาไว้ ดังนี้ พลาโต (Plato) ให้ความหมายของการศึกษาว่า หมายถึง ศิลปะซึ่งนำทาง สร้างสรรค์ และควบคุมประสบการณ์ของมนุษย์ โดยขึ้นอยู่กับหลักค่านิยม และการปรับปรุงทุกระดับขั้นในกิจกรรมของมนุษย์ ส่วนไทเลอร์ (Tyler) ให้ความหมายการศึกษาว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ และดิวี่ (Dewey) ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาว่าการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมและเป็นหน้าที่ของสังคม นอกจากนี้ ยังได้กล่าวสรุปความหมายของการศึกษาไว้ดังนี้ 1) เป็นการรวบรวมกระบวนการทั้งหมดที่มุ่งให้บุคคลได้พัฒนาความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรมที่มีคุณค่าบนสังคมที่เขาอาศัยอยู่ 2) เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งมนุษย์เป็นศูนย์กลางและมีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวควบคุม เช่น โรงเรียน เป็นต้น และ 3) เป็นศิลปะในการที่จะทำให้มนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย ได้มีความรู้ในเรื่องราวในอดีต

จากความหมายของการศึกษาที่กล่าวมาแล้วนั้นแม้ว่าจะไม่ตรงกันก็ตาม แต่โดยลักษณะทั่วไปแล้ว การศึกษามีความหมายสอดคล้องตรงกัน คือมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้บุคคลเป้าหมายมีความรู้เพิ่มขึ้น มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติและจิตใจที่ดีขึ้นกว่า ก่อนที่จะได้รับการศึกษา

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ อีก เช่น ปรีชา (2535:100) ได้กล่าวไว้ว่า

“ การศึกษาเป็นปัจจัยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในแง่ของการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติงาน พิจารณาการศึกษาเป็นการลงทุน และการศึกษาคือปัจจัยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต การประกันความสูญเปล่าของการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ก็จะต้องกำหนดนโยบาย จุดหมายและวิธีการที่ดี”

นอกจากนี้ นพพงษ์ (2527:40) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษานั้นต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินการ ที่เรียกว่า 4M'S คือ 1) Management ระบบบริหารที่มีความซับซ้อนมากกว่าระบบการบริหารใด ๆ 2) Man Power ใช้กำลังมากกว่าหน่วยงานประเภทอื่น ๆ จัดเป็นทรัพยากรหลักที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา 3) Money ในด้านงบประมาณ เพื่อสนับสนุนความคิดด้านการพัฒนา 4) Material วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะใช้ในการดำเนินการในการพัฒนา แต่สิ่งทั้งหมดนี้ “บุคคล” เป็นปัจจัยทางการบริหารอื่น ๆ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นคำแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Non-formal Education” บางสถาบันใช้ภาษาไทยว่า “การศึกษารูปนัย” บางหน่วยงานให้ความหมายของคำนี้ว่า “การศึกษานอกโรงเรียน” (Out-of School Education) และถือว่าการศึกษานอกโรงเรียนกับการศึกษาผู้ใหญ่เป็นอย่างเดียวกันหรืออาจใช้แทนกันได้ โดยเป็นที่เข้าใจว่า กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนปกตินั้น ก็คือ การศึกษานอกระบบ เกียรติชัย (2521:1)

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ทำนอง (2527:95) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีลักษณะและวิธีการที่ไม่ได้เป็นพิธีการ ระเบียบข้อบังคับยึดหยุ่นได้ไม่ตายตัวการศึกษาระบบนี้จัดสำหรับบุคคลที่มีอายุเกณฑ์การเรียนแล้ว ใช้สถานที่นอกโรงเรียน ไม่มีหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานที่แน่นอน บางโอกาสจัดเป็นชั้นเรียนแต่หลักสูตร เวลาเรียน วิธีเรียน ตลอดจนวิธีสอน อาจเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความสามารถซึ่งแตกต่างกัน

สิทธิชัย (2524:24) ได้สรุปว่า การศึกษานอกระบบนี้จะมีผู้รับผิดชอบจัดขึ้นโดยมีความมุ่งหมายให้คนได้รับความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติม หรือจัดให้เฉพาะผู้ที่ประสงค์จะเรียนตามความต้องการความสนใจ และความสะดวกของผู้เรียน ซึ่งอาจจัดในรูปแบบและระเบียบแบบแผน เป็นแต่ไม่เคร่งครัดอย่างการศึกษาในระบบโรงเรียน

สุจิต(2531:228) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึงการศึกษาที่จัดขึ้นให้กับประชาชนที่อยู่นอกโรงเรียน ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมี 3 รูปแบบคือ

1. รูปแบบที่กำหนดเนื้อหาสาระไว้เป็นแบบแผนแน่นอน มีจุดเริ่มต้นและจุดจบของขบวนการเรียนนั้น ๆ มีหลักเกณฑ์ในการรับผู้เรียน มีหลักเกณฑ์ที่ผู้เรียนจะใช้ในการศึกษาต่อไป

2. รูปแบบที่จัดหลักสูตร และเนื้อหาวิชาสนองตามความต้องการเฉพาะอย่างของผู้เรียน

3. รูปแบบของการศึกษาตาอัยาศัย(Informal Education) หรือการศึกษาทางอ้อม ซึ่งต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ

จากความหมายการศึกษานอกระบบข้างต้น หากจะกล่าวถึงการเกษตรแล้วพอจะปรับความหมายได้ว่าเป็นการมุ่งให้การศึกษาแก่เกษตรกร แม่บ้าน และลูกหลานเกษตรกร รวมทั้งผู้สนใจทางด้านเกษตร เพื่อมุ่งให้รู้จักการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร ฝึกทักษะในอาชีพเกษตรบางอย่างตามความต้องการของเกษตรกรผู้สนใจ โดยมีระยะเวลาการฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อให้เกษตรกร และผู้สนใจได้ประกอบอาชีพการเกษตรให้สมบูรณ์ หรือดีกว่าเดิม ซึ่งการศึกษานอกระบบนี้ มีหน่วยงานหลายหน่วยได้จัดอยู่เป็นประจำ เช่น การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพในโรงเรียน หรือวิทยาลัยเกษตรกรรม และในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนที่ 3. ความหมายและประโยชน์ของการฝึกอบรม

ความหมายของการฝึกอบรม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2532:250) ให้ความหมายการฝึกอบรมว่า “หมายถึงกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถ และทัศนคติจนถึงระดับหนึ่งได้ภายในเวลาที่กำหนด” ส่วน สุรพล (2522:250) ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า “การฝึกอบรม” หมายถึง กระบวนการในอันที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจทัศนคติ และความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น ๆ ” เช่นเดียวกันกับอัมพร (ไม่ระบุปีที่พิมพ์:6) กล่าวถึงความหมายการฝึกอบรมเป็น ...กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีระเบียบเพื่อให้บุคคลมีความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ

และมุ่งหมายที่จะให้ผู้ผ่านการอบรมนั้น ๆ ได้นำสิ่งที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานดังนั้น การฝึกอบรมจึงมุ่งเน้นเป็นเรื่อง ๆ เฉพาะในวงแคบ ๆ ของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง...โดยที่ น้อย (2524:5) ได้อธิบายความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นกรรมวิธีจัดขึ้นในช่วงเวลาสั้นกว่าการให้การศึกษาตามปกติในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ในการจัดเพื่อเสริมหรือเพิ่มพูนประสบการณ์ให้บุคลากรหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เตรียมตัวจะเข้าทำงานและกำลังปฏิบัติงานประจำอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แต่ตามที่ เสนาะและคณะ (2527:107) ได้ให้ความหมายการฝึก อบรมว่า เป็นทางทำให้ผู้รับการฝึกอบรมได้รับความรู้ใหม่ ๆ ได้รับความชำนาญในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาและทัศนคติที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามแนวทางที่องค์การกำหนดไว้ สอดคล้องกับ ประหยัด (2530:10) ที่ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรม ตามแนวคิดว่าการฝึกอบรมหมายถึง การเพิ่มความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ และเปลี่ยนทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตามที่นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้สรุปความหมาย “การฝึกอบรม” คือกรรมวิธีที่จัดขึ้นในช่วงเวลาที่สั้นกว่าการให้การศึกษาตามปกติ ในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความชำนาญ ความเข้าใจ ทัศนคติ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีระเบียบ และมุ่งหมายที่จะให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมนั้น ๆ ได้นำสิ่งที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยที่

Staton (1960: 78) ได้สรุปความมุ่งหมายสำคัญสุดของการฝึกอบรมอันเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงท่าทีและพฤติกรรมของมนุษย์นั้น แบ่งออกได้ 3 ประการ คือ

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการ กระทำอะไร และอย่างไร
2. ทักษะ (Skills) หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการฝึกอบรมไปใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ความต้องการหรือความตั้งใจที่จะนำความรู้ไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ประโยชน์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งที่ได้นำมาใช้จัดสรรความรู้ เพื่อสนองความต้องการหรือเพื่อพัฒนาบุคคลในส่วนที่เขาขาดหรือยังไม่สมบูรณ์ ตามนัยของความ ต้องการที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งองค์การใดองค์การหนึ่งจัดขึ้นเอง หรือส่งพนักงานขององค์

การไปเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมจากสถาบันที่จัดการฝึกอบรม มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมไว้ ดังนี้

เสาวลักษณ์ (2525: 17) ได้รวบรวมประโยชน์ของการฝึกอบรมไว้ 6 ประการ คือ

1. ช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้ที่ทำให้ผลงานเป็นที่ยอมรับ
2. ปรับปรุงการปฏิบัติงานที่กำลังดำเนินอยู่
3. ก่อให้เกิดทัศนคติที่เหมาะสม
4. เป็นเครื่องมือช่วยในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน
5. แก้ปัญหาเรื่องความต้องการกำลังคน
6. เป็นผลประโยชน์ต่อตัวพนักงาน

ประโยชน์ของการฝึกอบรมดังที่ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลนั้น เป็นลักษณะของการฝึกอบรมในหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางพิจารณาประโยชน์ของการจัดฝึกอบรมทางการเกษตรดังนี้ คือ

วนิดา (ไม่ระบุปีที่พิมพ์ : 61) ได้สรุปความหมายของความต้องการหรือความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs) เกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรไว้ว่า ภาวะที่ไม่พึงปรารถนาที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงาน อาจเป็นจุดอ่อน ปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้อง หรือสิ่งบกพร่องในการทำงานนั้น ๆ มีผลต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งอาจจะแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม ...

1. ช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมทางการเกษตร สามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ก่อให้เกิดทัศนคติการดำรงชีพที่เหมาะสม สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน
3. การฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นผลประโยชน์ต่อเกษตรกรและครอบครัวโดยตรง
4. ลดความเสี่ยงด้านการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตการเกษตร
5. ส่งเสริมการร่วมมือประสานงานทั้งระหว่างเกษตรกรด้วยกัน และระหว่างเกษตรกรกับทางราชการในการพัฒนาการเกษตร

และนอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการฝึกอบรมเพิ่มเติมดังนี้

น้อย (2523:6-8) ได้อ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ต่าง ๆ กัน เช่น Wegood ได้กล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ ในพจนานุกรมการศึกษาว่า เป็นกระบวนการช่วยให้บุคคลอื่น ๆ มีทักษะและความรู้โดยจัดขึ้นภายใต้สภาวะเงื่อนไขบางประการ และไม่ถึงกับทำอะไรใหญ่โตแบบที่นักเรียน เรียนทักษะและความรู้กันในสถาบันการศึกษาทั่วไป ในทำนอง

เดียวกัน Harbison และ Major ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมว่า หมายถึง “ กระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ ” (knowledge) ฝึกฝีมือในการทำงาน (skill) และความสามารถ (capacity) ของบุคคลทั้งหมดในสังคมใดสังคมหนึ่ง การฝึกอบรมเป็นวิธีการที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะต้องบริหารด้านบุคลากร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะอย่างให้แก่หน่วยงานได้ดี การฝึกอบรมเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมาก ทั้งนี้เพราะบรรดานักศึกษา นักวิชาการ และนักบริหารหน่วยงานต่าง ๆ ยอมรับว่า การฝึกอบรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ เพราะการฝึกอบรมเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพภาวะการเป็นผู้นำ ทำให้เกิดประสบการณ์ และทักษะที่จำเป็นในการทำงานให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ ด้วยความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลาและทุนค่าใช้จ่ายเป็นอันมาก การฝึกอบรมมีส่วนช่วยหัวหน้าหน่วยงานให้บริหารงานด้านบุคลากรได้ดีทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ธุรกิจอุตสาหกรรม คหกรรม หรือเกษตรกรรม แนวโน้มเรื่องความต้องการการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยงาน นับวันจะสูงขึ้นพร้อมๆ กับความเจริญรุดหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง ความสลับซับซ้อนของสังคมและประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การฝึกหัดวิทยากร ให้มีความรู้ความสามารถในการวางแผนจัดฝึกอบรม ดำเนินการและประเมินผล กลายเป็นสิ่งสำคัญที่สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะต้องให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือดำเนินการจะทอดทิ้งไม่ให้บริการทางสังคมไม่ได้

UNESCO-UNEP (1993:38) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมสำหรับครู ตามทฤษฎีการเรียนรู้ไว้ 3 ประการ คือ 1) จิตพิสัย: ได้แก่ ค่านิยม ทักษะคิด มนุษย์สัมพันธ์ 2) พุทธิพิสัย: ได้แก่ความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ 3) ทักษะพิสัย ได้แก่ ทักษะการปฏิบัติ ความชำนาญ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

จากความหมายข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า “การฝึกอบรม เป็นวิธีการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลในการทำงานมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของราชการหรือเอกชนก็ตาม โดยต้องมีการวางแผน การดำเนินการ การสรุปผล และการประเมินผล ในระยะเวลาที่เหมาะสม”

นอกจากนี้ น้อย (2524:7-8) ยังได้แยกความแตกต่างระหว่างการฝึกอบรมกับการให้การศึกษาว่า การฝึกอบรม (Training) เป็นกรรมวิธีที่จัดขึ้นในช่วงเวลาที่สั้นกว่าการให้การศึกษาตามปกติในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ในการจัดเพื่อเสริมหรือเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เตรียมตัวจะเข้าทำงานและกำลังปฏิบัติงานประจำอยู่แล้วให้มีสมรรถภาพเพิ่มขึ้นมั่นใจในการทำงานและตัดสินใจได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว

ยิ่งขึ้น จะเรียกว่าเป็นการฝึกหัดฝีมือทางด้านอาชีพให้กับคนทำงานก็ได้ ไม่ลงทุนทางการเงิน และเวลามากมายใหญ่โตเท่ากับการจัดการศึกษาในหลักสูตรปกติธรรมดาของสถาบันการศึกษา

ส่วนที่ 4. การฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมในประเทศไทย

กรมอาชีวศึกษา กองวิทยาลัยเกษตรกรรม ได้จัดหลักสูตรการฝึกอบรม 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรเกษตรกรรมระยะสั้นประจำที่ และหลักสูตรเกษตรกรรมเคลื่อนที่ให้แก่เกษตรกร หลักสูตรระยะสั้นประจำที่นั้น จัดฝึกอบรมขึ้นในสถาบันการศึกษาในสังกัด ใช้เวลาฝึกอบรมระหว่าง 7-15 วันแต่อาจยืดหยุ่นได้ตามเนื้อหาวิชาที่ฝึกอบรม สำหรับวิชาที่ฝึกอบรมนั้น พิจารณาตามความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนหลักสูตรเกษตรกรรมเคลื่อนที่ใช้เวลาในการฝึกอบรมระหว่าง 1-3 วัน โดยจัดวิทยากรพร้อมอุปกรณ์ เพื่อการฝึกอบรมจากวิทยาลัยเกษตรกรรมเดินทางเข้าไปในหมู่บ้าน (ส่วนการศึกษาเกษตร 2522:7)

สำหรับหน่วยงานที่จัดหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นอย่างเป็นระบบ มีหลักสูตรที่แน่นอน พอจะสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สำนักงานส่งเสริมและฝึกอบรม, 2518:1) ได้เปิดอบรมวิชาชีพภาคฤดูร้อนสำหรับประชาชนขึ้นเป็นปีแรกใน พ.ศ. 2496 และได้เปิดอบรมติดต่อกันเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยฯ เห็นความสำคัญของวิชาชีพทางการเกษตร ซึ่งไปช่วยปรับปรุงงานของประชาชนให้ดีขึ้น เพราะประชาชนจะได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา และนอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการก่อให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้น สำหรับระยะเวลาที่จัดการฝึกอบรมนั้น ได้จัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี

กรมสามัญศึกษา (2518:16) ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ได้มีโครงการฝึกอบรมอาชีพเคลื่อนที่สู่ชนบท เป็นโครงการฝึกทักษะในด้านวิชาชีพ มีหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นหลายสาขา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนในชนบทสามารถนำความรู้ไปใช้ปรับปรุงอาชีพและความ เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การจัดการอบรมดังกล่าว กระทำโดยการจัดการบริการเคลื่อนที่นำเอาเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนออกไปฝึกอบรมให้แก่ประชาชนในตำบลหรือหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่มีเวลาน้อย และไม่สะดวกในการเดินทางวิชาที่เปิดอบรมมีหลาย วิชา ได้แก่ ช่างซ่อมเครื่องสูบน้ำ เสริมสวย ทำอาหาร การเกษตรและวิชาชีพอื่น ๆ ที่ เป็นความต้องการของประชาชน ระยะเวลาในการฝึกอบรม 20-25 ชั่วโมง โครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน

ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ (2519:85-90) เคยให้การฝึกอบรมการ เลี้ยงสุกรแก่เกษตรกรและผู้สนใจ โดยใช้สถานที่ของสถานีปรับปรุงพันธุ์สุกร ทับทิม จังหวัด สระบุรี และศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกร กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม การจัดฝึกอบรมเป็น

ครั้งคราวไม่กำหนดแน่นอน ต่อมาหน่วยงานราชการ และประชาชนได้เริ่มให้ความสนใจมากขึ้น ศูนย์จึงเริ่มเปิดการฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรอย่างเป็นทางการขึ้นเป็นครั้งแรก ที่ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2518 และเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ จากการประเมินผลผู้ผ่านการเข้ารับการฝึกอบรมยอมรับว่า ได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมมากทำให้เกิดความเชื่อมั่นในอาชีพมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชนอีกหลายหน่วยงาน ได้จัดฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรระยะสั้นให้แก่ประชาชน เช่นเดียวกัน เช่น

สภาสตรีแห่งชาติ (2519:1-5) ได้จัดฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรระยะสั้นให้แก่ประชาชน การฝึกอบรมดังกล่าวเป็นการจัดให้เปล่า โดยไม่เก็บค่าบำรุงจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้เงินโครงการเป็นค่าตอบแทนวิทยากร และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากศูนย์โภชนาการเด็กและโรงเรียนในตำบลนั้น ๆ ในเรื่องสถานที่และการรวมกลุ่มของผู้สนใจเข้ารับการฝึกอบรม

ส่วนที่ 5. หลักการจัดฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมที่ดี

ในประเทศไทยได้มีการจัดการฝึกอบรมหลากหลายหลักสูตรแต่ในการจัดการฝึกอบรมที่ดีและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยขอเสนอแนวความคิดและหลักการจัดฝึกอบรมที่ดีไว้ดังนี้

สมาน (ไม่ระบุปีที่พิมพ์ : 23) และ Faust (1975: 32) ได้แนวคิดทำนองเดียวกันว่า หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นที่ดี ต้องยึดหยุ่นได้ เนื้อหาวิชาที่จัดฝึกอบรมจะต้องให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรจริง ๆ และจะต้องศึกษาข้อมูลจากเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ว่า เกษตรกรสนใจจะเรียนรู้ในเรื่องอะไร และพิจารณาว่าเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นหรือไม่แล้วจึงบรรจุเนื้อหาเข้าไปในหลักสูตรที่จะจัดทำกรฝึกอบรม อย่างเหมาะสม ซึ่งโกวิทย์ (2519:34) ได้ให้ข้อคิดเห็นไปทำนองเดียวกันว่า หลักสูตรและการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมที่ดี ควรบรรจุเนื้อหาเฉพาะที่เกษตรกรต้องการนำไปปรับปรุงความเป็นอยู่ของเกษตรกรจริง ๆ ความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ไม่ควรจัดเกินความจำเป็น เพราะนอกจากสิ้นเปลืองงบประมาณแล้ว เกษตรกรอาจเกิดความเบื่อหน่าย และออกจากกรฝึกอบรมกลางคัน หลักสูตรที่จัดควรแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติโดยแบ่งภาคทฤษฎี 1 ชั่วโมง แล้วตามด้วยภาคปฏิบัติ 2 ชั่วโมง เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และมีเวลาในการปฏิบัติงาน เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เดิมต่ำ จึงต้องการที่จะให้นั้นทั้งทางภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป ตลอดจนมีการนำประชาชนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรฝึกอบรมจริง ๆ

สุรพล (2522: 27) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพว่า

1. ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เป้าหมาย ระบุตัวบุคคลและพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น หรือที่ต้องการจะแก้ไข

2. เลือกหัวข้อวิชาและกำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชานั้น ๆ

3. กำหนดเนื้อหาสาระที่สำคัญและจำเป็นแก่การเรียนรู้

4. กำหนดเวลาให้สอดคล้องและเหมาะสม

5. กำหนดเทคนิคและวิธีการที่จะใช้ในการฝึกอบรม

6. จัดวิทยากร

7. กำหนดวิธีการและระยะเวลาในการประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม

เมื่อประมวลจากแนวคิดและข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่า ตรงกับข้อสรุปลักษณะของหลักสูตรอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นที่ดีของกรมสามัญศึกษา (2518: 46) ว่า

1. ควรมาจากความต้องการของเกษตรกรส่วนใหญ่

2. สามารถแก้ไขปัญหาทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรได้

3. เหมาะสมกับสภาพการเกษตรในปัจจุบัน

4. เหมาะสมกับเวลาและสถานที่

5. เนื้อหาสาระสามารถที่จะนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลได้

6. ผู้จัดการฝึกอบรมสามารถที่จะหาวิทยากรมาช่วยบรรยายหรือสาธิตได้สะดวกเมื่อ

มีความจำเป็น

ส่วนที่ 6. ประสิทธิภาพและผลการฝึกอบรมอาชีพเกษตรต่อการพัฒนา

การให้การศึกษา เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังมีการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาที่ดีและมีการลงทุนทางการศึกษาให้มากเป็นพิเศษ จะเห็นได้จากปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมันนี และญี่ปุ่น ล้วนแล้วแต่มีการลงทุนทางการศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะของบุคลากรของประเทศ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการให้ความสำคัญในเรื่องการลงทุนด้านการศึกษา แต่หากไม่ได้มีการวางแผนการจัดการศึกษาที่ดีแล้วก็อาจจะเกิดมีปัญหากับผลผลิตจากการศึกษา แต่หากไม่ได้มีการวางแผนการจัดการศึกษาที่ดีแล้วก็อาจจะเกิดมีปัญหากับผลผลิตจากการศึกษา คือ การว่างงานของผู้ที่ได้รับการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาประเทศคือ มุ่งผลิตเพื่อปริมาณมากกว่าคุณภาพ ขาดการวางแผนและการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความสามารถ และ

ทักษะที่จำเป็นซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา การจัดการศึกษาจึงต้องพิจารณาและวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและเป็นรูปธรรมที่ดี

เนื่องจากการเกษตรเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจและเป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ การที่จะพัฒนาการเกษตรให้ได้ผลนั้นจำเป็นต้องมีกำลังคนที่มีคุณภาพ เพราะปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนากิจการใด ๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่ความสำเร็จก็คือการศึกษานั้นเอง การพัฒนาการเกษตรก็เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะมีการลงทุนหรือวางแผนดีเลิศเพียงใด หากคนไม่มีคุณภาพย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรจะทำได้ดีก็จำเป็นต้องมีการเตรียมกำลังคน โดยจัดการศึกษาเกษตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งวิธีที่สามารถให้การศึกษแก่เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพคือ การฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่เกษตรกร

วจิตร (2527:45) ได้กล่าวว่าการให้ความรู้แก่เกษตรกรเป็นการเร่งให้เกิดการเรียนรู้และนำชีวิตให้ก้าวหน้าสู่ความทันสมัย อีกทั้งสามารถมีความรู้ทันเหตุการณ์และวิชาการที่ก้าวหน้าไปได้อีกด้วย พร้อมทั้งได้อธิบายปัจจัยการให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อการพัฒนาประเทศจะต้องประกอบไปด้วย

1. ต้องการนำการศึกษาไปสู่เกษตรกรให้ถึงที่
2. ต้องเป็นเรื่องเฉพาะที่ตรงต่อความสนใจและต้องการของเกษตรกรในขณะนั้น
3. ต้องยอมรับว่าเกษตรกรเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องจัดการศึกษาที่ไม่เหมือนกับเด็ก
4. การศึกษาต้องเหมาะกับเกษตรกรเฉพาะเวลาที่เขาวางจากการทำงาน
5. ต้องมีสาระในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงวิธีและเทคโนโลยีใหม่
6. พยายามให้เขาได้มีส่วนในกิจกรรมของการศึกษาและสามารถนำไปใช้ได้ทันที
7. วิธีการแผนใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ต้องถูกหลักวิชาการ ประหยัด และได้กำไร
8. เกษตรกรต้องการสนับสนุนในด้านการศึกษาวิชาการ เมื่อเขาจะเริ่มอะไรใหม่หรือมีการทดลองสิ่งใหม่

ส่วนที่ 7. ปัญหาการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรกรม

สมคิด (2539:20-21) สรุปว่าปัญหาของการฝึกอบรมและการบริหารการฝึกอบรม อาจจำแนกได้ดังนี้

1. ผู้บริหารไม่เข้าใจความหมายของการฝึกอบรม บางคนคิดว่าการฝึกอบรมเป็นยาวิเศษที่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง หรือบางคนก็มองไม่เห็นความสำคัญ และไม่ให้การสนับสนุน

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมขาดความเข้าใจหรือไม่รู้ความหมายของการฝึกอบรมที่แท้จริง บางคนคิดว่าที่ตนถูกส่งเข้ารับการฝึกอบรมเพราะทำงานบกพร่อง ทำให้รู้สึกเสียหน้าและรู้สึกเหมือนกับว่าถูกลงโทษ

3. เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมไม่เข้าใจบทบาทของตน ไม่ทำหน้าที่ให้เต็มความสามารถ ซึ่งอาจเกิดจากขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือผู้บริหารไม่สนับสนุน โดยทั่วไปเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมมีบทบาท 3 ประการ คือ

1. ประสานงานและให้บริการด้านการฝึกอบรม
2. ให้คำปรึกษาแนะนำผู้บริหารเกี่ยวกับการฝึกอบรม
3. เป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพขององค์กร โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรม

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน แต่การจัดการฝึกอบรมแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นผู้รับผิดชอบในการฝึกอบรมจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ (concept) เกี่ยวกับการฝึกอบรมให้ถูกต้องนำหลักวิชาการมาประยุกต์ให้เหมาะสม ขั้นตอนในการฝึกอบรมจะมีกี่ขั้นตอนไม่สำคัญนัก สิ่งที่สำคัญคือทำอย่างไรจะให้การฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ และพึงระลึกเสมอว่าการฝึกอบรมไม่สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างขององค์กรได้ ซึ่งการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพย่อมมีผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลดีแก่ตัวบุคคลนั้นเอง แก่งานและแก่งานหน่วยงาน แต่การจัดการฝึกอบรมก็ยังมีปัญหามากประการ ซึ่งหากผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้แล้วก็จะมีผลกระทบให้การฝึกอบรมด้วยประสิทธิผลไปได้ ยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายและเวลาที่เสียไปทั้งผู้จัดการฝึกอบรม และผู้รับการฝึกอบรมด้วยแล้ว การฝึกอบรมก็อาจด้วยประสิทธิภาพลงไปมากทีเดียว ฉะนั้น การได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นได้อย่างรอบคอบ และพร้อมที่จะป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างคล่องตัวเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการฝึกอบรมได้อีกทางหนึ่ง

ทานอง (2527:578) ได้ให้ความหมายปัญหาในการฝึกอบรม คือสภาพที่ไม่พึงปรารถนาอันเนื่องมาจากมีบุคคล สิ่ง หรือเหตุการณ์ใดก็ตาม มาทำให้การฝึกอบรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือบรรลุวัตถุประสงค์แต่ไม่มีประสิทธิภาพ และยังได้แยกปัญหาในการฝึกอบรมที่จัดกันทั่วไปสาเหตุ จำแนกได้เป็น 3 อย่าง ได้แก่

1. ปัญหาจากผู้รับผิดชอบการจัดการฝึกอบรม ที่มักเกิดขึ้นและที่สำคัญ ได้แก่
 - 1.1 ไม่มีการสำรวจหาความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs) อย่างเป็นระบบและจริงจัง
 - 1.2 การจัดวางหลักสูตรและหัวข้อหลักสูตรไม่ชัดเจนและสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
 - 1.3 ไม่สามารถประมวลแนวคิดและเสริมวิชาการที่หย่อนไปในขณะฝึกอบรมได้
 - 1.4 ขาดการประเมินและติดตามผลอย่างถูกต้องและจริงจัง
 - 1.5 การเตรียมการฝึกอบรมบกพร่อง
 - 1.6 การสร้างและรักษาสภาพบรรยากาศในการฝึกอบรมยังไม่ดีพอ
 - 1.7 หาสถานที่ฝึกอบรมที่สอดคล้องกับหลักวิชา และอำนวยความสะดวกกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่ได้
 - 1.8 การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังไม่ดีเท่าที่ควร
2. ปัญหาจากวิทยากรฝึกอบรม
 - 2.1 วิทยากรมักไม่ค่อยศึกษา โครงการฝึกอบรมก่อนทั้งหมด
 - 2.2 วิทยากรบางคนไม่สนใจหัวข้อวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรการฝึกอบรมด้วย
 - 2.3 วิทยากรมักไม่กำหนดหรือทบทวนวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชาที่ตนได้รับมอบหมาย
 - 2.4 วิทยากรบางคนไม่สนใจศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับผู้เข้ารับการอบรม
 - 2.5 วิทยากรมักไม่สนใจกำหนดแนวทางและวิธีการประเมินผลการถ่ายทอดของตนเอง
 - 2.6 วิทยากรบางคนส่งต้นฉบับเอกสารประกอบการฝึกอบรม (handout) ล่าช้า
 - 2.7 วิทยากรจัดสภาพการฝึกอบรมไม่เหมาะแก่การเรียนรู้
 - 2.8 วิทยากรบางคนเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมได้ไม่เหมาะสมกับลักษณะวิชา ลักษณะของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม และเป้าหมายของการฝึกอบรม
 - 2.9 วิทยากรพูดแต่ทฤษฎีมากเกินไป
 - 2.10 วิทยากรไม่มีเวลาให้ขอคำปรึกษา ขอคำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาในการเรียนรู้
3. ปัญหาจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม
 - 3.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่พร้อมสำหรับการฝึกอบรมที่ทำงานที่บ้าน
 - 3.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

- 3.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่สามารถปรับตัวให้ชินกับการฝึกอบรมได้
- 3.4 เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมมักโยนข้อบกพร่องไปที่ผู้บริหารการฝึกอบรม
- 3.5 เมื่อผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว ไม่ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพ
- 3.6 เมื่อมีการประเมินผลการฝึกอบรมไม่ให้ความร่วมมือด้านข้อมูลเท่าที่ควร
4. ขาดแคลนวิทยากรฝึกอบรมวิทยากรจะต้องเป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ แต่ส่วนมากที่มีอยู่มักทำตัวเป็นผู้สอนหรือเป็นครูอย่างในสถานศึกษา ซึ่งวิทยากรจริง ๆ ไม่ใช่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครู
5. ขาดแคลนอุปกรณ์การฝึกอบรม อุปกรณ์บางชนิดมีราคาแพงผู้บริหารจึงไม่กล้าลงทุน
6. การประเมินผลการฝึกอบรมยังไม่สามารถให้ข้อมูลได้ชัดเจนว่าเมื่อทำการฝึกอบรมไปแล้วว่าจะได้ผลตอบแทนสูงขึ้นเท่าใด จึงทำให้ผู้บริหารโครงการไม่กล้าจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ เพราะงานฝึกอบรมเป็นงานที่เสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

ส่วนที่ 8. เทคนิคและวิธีการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่เกษตรกร

บุญธรรม (2515) ได้กล่าวไว้ว่า เทคนิคและวิธีการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่เกษตรกรจำแนกได้เป็น 3 แบบด้วยกันคือ

1. แบบเป็นรายบุคคล ได้แก่ การจัดเจ้าหน้าที่ออกเผยแพร่ความรู้ชี้แจงแนะนำเฉพาะเรื่อง การติดต่อบริการ - ตอบ ปัญหาทางจดหมาย การนำชมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ไร่นา - สาธิต
2. แบบเป็นกลุ่มบุคคล ได้แก่ การจัดให้มีการประชุม อบรม สัมมนาที่เป็นพิธีการ การนำชมกิจการ เช่น ไร่นาสาธิต สถานีทดลอง ทัศนศึกษา การจัดชั้นเรียน หรือฝึกวิชาปฏิบัติแบบทำเป็นหลักสูตร การจัดเจ้าหน้าที่ไปชี้แจงแนะนำ และแก้ปัญหา การฝึกอบรมเพื่องานเฉพาะอย่าง เช่น การอบรมการใช้เครื่องมือท่อนแรงขนาดเล็กในนาข้าว
3. แบบมวลชน ได้แก่ การจัดทำเอกสารคำแนะนำแบบสิ่งพิมพ์อื่น ๆ การจัดรายการทางวิทยุ โทรทัศน์ การจัดให้มีการประกวดและนิทรรศการ การจัดฉายภาพยนตร์ การจัดเป็นการแสดง

สมคิด (2539:81) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเรื่องที่จะต้องใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ประกอบกันหลายประการ เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ไม่สู้จะสนใจต่อการรับรู้ เพราะเป็นผู้ใหญ่แล้วอีกทั้งยังจำแนกเทคนิคการฝึกอบรมเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่ง เทคนิคการฝึกอบรมโดยใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้กระทำได้หลายวิธีดังนี้

1.1 การบรรยาย โดยใช้สื่อประกอบการบรรยาย เช่น รูปภาพ แผ่นใส สไลด์ เป็นต้น

1.2 การอภิปรายเป็นคณะ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิให้ ข้อเท็จจริง ความเห็น ปัญหา อุปสรรค แนวทางการแก้ไข

1.3 การประชุมทางวิชาการ เป็นการบรรยายโดยมีผู้เชี่ยวชาญมาตอบข้อซักถาม ปัญหาต่าง ๆ

1.4 การสาธิต เป็นการแสดงให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เห็นการปฏิบัติจริง

2. ใช้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งสามารถกระทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 การระดมสมอง เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยปราศจากข้อจำกัดใด ๆ

2.2 การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อพิจารณาประเด็นปัญหา มีวิทยากรช่วยเหลือในกลุ่ม

2.3 การทัศนศึกษา เป็นการนำผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปศึกษานอกสถานที่เพื่อพบเห็นของจริง

ส่วนที่ 9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการฝึกอาชีพเกษตรกร

1. ความต้องการเกี่ยวกับวิชาชีพเกษตรกร

การฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรหลักสูตรระยะสั้นให้กับประชาชนนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากการศึกษา สุทธิ (2519:16-17) พบว่าประชาชนในเขตอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งส่วนมากเป็นเกษตรกร มีความสนใจในโครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรระยะสั้นค่อนข้างมาก ซึ่งเหมือนกับความสนใจของประชาชนจังหวัดราชบุรี ซึ่ง พลากร (2528) ได้รายงานไว้ สำหรับความต้องการเข้าฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรระยะสั้นในจังหวัดพัทลุง (เสนอ 2521 :37-38) พบว่า ประชาชนที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ดีว่าตนเองยังมีความรู้ทางการเกษตรไม่เพียงพอที่จะประกอบอาชีพให้ได้ผลดี และประชาชนที่เข้ารับการฝึกอบรมยังต้องการให้สมาชิกภายในครอบครัวได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเช่นเดียวกัน มีประชาชนเกือบครึ่งหนึ่งที่มีความมั่นใจว่าจะสามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างแน่นอน เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงอาชีพของตนเองต่อไปและจากการวิจัยของประกอบ

(2524:154-158) พบว่า ประชาชนในจังหวัดพังงา ยังให้ความสนใจต่อการฝึกอบรมค่อนข้างน้อย มีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่แน่ใจว่าจะเข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่ เพราะต้องรับภาระในการทำมาหาเลี้ยงชีพประจำวัน ซึ่งแทบจะไม่มีเวลาว่างและไม่แน่ใจว่าการเข้ารับการฝึกอบรมจะเกิดประโยชน์ต่ออาชีพของตนเองมากนักน้อยเพียงใด โดยที่ นกคา (2537:109) ได้ทำการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความต้องการให้วิทยาลัยเปิดสอนตามความสนใจและความต้องการ

และจากการศึกษาของ เสนอ (2521:37-25) ได้ทำการศึกษาถึงความต้องการของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง พบว่าเกษตรกรมีความต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพสาขาต่างๆ ดังต่อไปนี้ เกษตรทั่วไป ได้แก่ การสุขาภิบาล การปราบศัตรูพืช ดินและปุ๋ย พืชกรรม ได้แก่ การทำนาข้าวแผนใหม่ การทำสวนผัก การปลูกพืชไร่ สัตวบาล ได้แก่ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงโคนม การเลี้ยงโคเนื้อ และการเลี้ยงปลา สำหรับ สุธพล (2521:24-25) ทำการวิจัยโครงการอบรมวิชาชีพเกษตรกรหลักสูตรระยะสั้นของวิทยาลัยเกษตรกรรมราชบุรี ได้สรุปไว้ว่า วิชาที่ประชาชนต้องการให้เปิดการฝึกอบรมเรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ พืชกรรม ได้แก่ การทำนาแผนใหม่ การปลูกพืชไร่ต่าง ๆ แมลงศัตรูพืชและการป้องกันกำจัด สัตวบาล ได้แก่ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงโคเนื้อ ช่างเกษตร ได้แก่ ช่างก่อสร้าง เครื่องยนต์ฟาร์ม เครื่องทุนแรงในฟาร์ม

ณรงค์ (2541 : 82-84) ได้ศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น วิชาชีพเกษตรกรรมในวิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีลพบุรี พบว่าเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกมีความต้องการให้วิทยาลัยเปิดสอนตามความสนใจและต้องการ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย สาขาพืชศาสตร์ ได้แก่ การใช้ยาปราบศัตรูพืช การใช้ปุ๋ยเคมี การปลูกผัก การขยายพันธุ์พืช สาขาสัตวศาสตร์ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ปีก โรคและการสุขาภิบาลสัตว์ อาหารและการให้อาหารสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ สาขาช่างเกษตร ได้แก่ การซ่อมบำรุงเครื่องยนต์เพื่อการเกษตร

อำนาจ (2522: 74-75) ได้ทำการวิจัยความสนใจและความต้องการของประชาชนในการเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นเพื่อใช้ในโครงการวิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา พอสรุปการฝึกอบรมที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้
2. ควรมีทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี
3. ควรเพิ่มความรู้อาชีพเดิมของเกษตรกรหรือเป็นความรู้ใหม่ เพื่อนำไปประกอบอาชีพได้
4. สามารถแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพระยะยาวได้
5. เหมาะสมกับฤดูกาลของสิ่งที่จะทำการฝึกอบรม

6. ควรจัดตามความต้องการและความสะดวกของผู้เข้ารับการศึกษา

2. ช่วงเวลาที่ต้องการ

คำร้อง (2528:37) ได้ศึกษาความต้องการของประชาชนในการเข้ารับการศึกษาวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น วิทยาลัยเกษตรกรรมราชบุรี พอสรุปได้ว่าประชาชนส่วนมากต้องการเข้ารับการศึกษาเพียง 1 สัปดาห์ จำนวนร้อยละ 45 รองลงมาต้องการระยะเวลา 2, 3 และ 4 สัปดาห์ ตามลำดับ สาเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้ารับการศึกษาในช่วงเวลา 7 วัน เนื่องจากมีความเห็นว่าเป็นระยะเวลาที่ได้รับความรู้เพียงพอ โดยจะไม่กระทบกระเทือนต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ

จากการศึกษาของ สุรพล (2521:30) กล่าวว่า ช่วงเดือนที่ประชาชนต้องการศึกษานานจะอยู่ในระหว่างเดือนมีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคม เพราะการจัดศึกษาให้แก่เกษตรกรนั้น ควรจัดให้สอดคล้องกับช่วงว่างจากอาชีพหลัก เช่น ถ้าประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นชาวนา ก็มักจะมีเวลาว่างคือ หลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ส่วนอำนาจ (2522:118-119) กล่าวว่า ประชาชนต้องการให้ทางวิทยาลัยจัดการศึกษาในช่วงของวันหยุดราชการ (เสาร์-อาทิตย์) โดยประชาชนมีความประสงค์จะเดินทางไป-กลับ และในช่วงของวันราชการ ประชาชนจะมีเวลาในการประกอบอาชีพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับประชาชนในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ต้องการให้เปิดการศึกษานานตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์ มากกว่าวันธรรมดา

พลากร (2528:52) ได้สรุปว่า เวลาที่ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดต้องการศึกษานานร้อยละ 70-89 ต้องการศึกษานานตลอดทั้งวัน (09.00-16.00) เพราะประชาชนเห็นว่า ช่วงเช้าเหมาะสำหรับการรับฟังการบรรยาย และนำความรู้ไปฝึกปฏิบัติในช่วงบ่ายก็จะเป็นการศึกษานานที่เกิดประโยชน์ต่อตัวประชาชนที่ศึกษานานมากที่สุด

3. ความต้องการของหลักสูตร

โกวิท (2519:34) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า หลักสูตรและการศึกษานานวิชาชีพเกษตรกรรมที่ดี ควรบรรจุเนื้อหาเฉพาะที่เกษตรกรต้องการนำไปปรับปรุงความเป็นอยู่ของเกษตรกรจริง ๆ ความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ไม่ควรจัดเกินความจำเป็น เพราะนอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณแล้ว เกษตรกรอาจเกิดความเบื่อหน่าย และนอกจากการศึกษานานกลางคืน หลักสูตรที่จัดควรแบ่งออกเป็น 2 ภาคคือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โดยแบ่งภาคทฤษฎี 1 ชั่วโมง แล้วตามด้วยภาคปฏิบัติ 2 ชั่วโมง เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และมีเวลาในการปฏิบัติงาน เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เดิมต่ำ จึงต้องการที่จะให้มีการเน้นทางภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป ตลอดจนมีการนำประชาชนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาจริง ๆ

จากการศึกษาของ เสนอ (2521:37-38) ได้ทำการศึกษาถึงความต้องการของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ต่อไปนี้

<u>เกษตรทั่วไป</u>	<u>พืชกรรม</u>	<u>สัตว์บาล</u>
การสุขาภิบาล	การทำนาข้าวแผนใหม่	การเลี้ยงสุกร
การปราบศัตรูพืช	การทำสวนผัก	การเลี้ยงไก่
ดินและปุ๋ย	การปลูกพืชไร่	การเลี้ยงโคนม
		การเลี้ยงโคเนื้อ
		การเลี้ยงปลา

สำหรับสรุปผล (2521:24-25) ทำการวิจัยโครงการอบรมวิชาชีพเกษตรกรกรมหลักสูตรระยะสั้นของวิทยาลัยเกษตรกรรมราชบุรี ได้สรุปไว้ว่า วิชาที่ประชาชนต้องการให้เปิดการฝึกอบรมเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้

<u>พืชกรรม</u>	<u>สัตว์บาล</u>	<u>ช่างเกษตร</u>
การทำนาแผนใหม่	การเลี้ยงสุกร	ช่างก่อสร้าง
การปลูกพืชไร่ต่าง ๆ	การเลี้ยงไก่	เครื่องยนต์ฟาร์ม
แมลงศัตรูพืชและการป้องกันกำจัด	การเลี้ยงโคเนื้อ	เครื่องทุ่นแรงในฟาร์ม

4. เอกสารและสวัสดิการในการฝึกอบรม

พลากร (2528:73) กล่าวว่า การจัดการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง ควรจัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายให้แก่ผู้เข้ารับการศึกษา เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาค้นคว้าต่ำ อายุค่อนข้างสูง ความจำไม่ดีเท่าที่ควร ถ้ามีเอกสารแจกก็สามารถนำมาทบทวนได้ในภายหลัง และสวัสดิการด้านอื่น ๆ ให้แก่ผู้ฝึกอบรมเมื่อเสร็จสิ้นจากการฝึกอบรมควรแจกใบประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาดังกล่าวจากการดำเนินการของรัฐบาลที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าการพัฒนาการเกษตรนั้นยังมีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง ดังนั้นการจัดการศึกษาเกษตรที่ดีจึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การเกษตรของประเทศมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น สำหรับการศึกษานี้มีผู้กล่าวถึงความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

นพคุณ (2523:26) ได้ให้ความหมายของการเกษตร (Agricultural Education) ว่า หมายถึงการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสอน การ การนิเทศ และการบริหารด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

กับการเกษตรกรรม เพื่อเป็นการเตรียมคนให้ไปทำงานตามหน้าที่ต่าง ๆ หรือมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเกษตรกรรม การศึกษาเกษตร จึงเป็นการลงทุนจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสร้างกำลังคนให้มี ทักษะ เจตคติ และความรู้ความสามารถในอันที่จะออกไปประกอบอาชีพอิสระหรือ สามารถให้บริการแก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมได้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาเกษตรหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกษตรโดยทั่วไปจะ กำหนดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะเป็นไปและเปลี่ยนแปลงตามที่รัฐบาลกำหนดอย่างไร ก็ตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกษตรโดยส่วนรวมมีดังนี้ คือ 1) ผลิตเกษตรกรที่มีคุณภาพออกไปประกอบอาชีพอิสระ 2) ผลิตครู-อาจารย์ที่สอนเกษตรในระดับต่าง ๆ 3) ผลิต นักวิชาการเกษตร นักวิจัยค้นคว้าทางการเกษตรที่มีคุณภาพ และ 4) ผลิตนักส่งเสริมและนักบริหาร ส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชน เมื่อพิจารณาแล้วก็พบว่าเป็น การสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพทางการเกษตรนั่นเอง การสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพนั้น การศึกษา เกษตรในแต่ละระดับย่อมมีความมุ่งหมายเฉพาะแตกต่างกันไป แต่หากพิจารณาเฉพาะความ มุ่งหมายในการศึกษาอาจกล่าวว่าการศึกษาเกษตรมุ่งที่จะฝึกบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ 3 ด้านด้วยกัน คือ 1) ความรู้ทางเทคนิคการเกษตร (Technical Knowledge) 2) ทักษะในงาน เกษตร (Technical Skills) และ 3) เจตคติที่ดีต่องานเกษตร (Agricultural Attitude) และยังได้กล่าว ถึงการเกษตรว่า การศึกษาทำให้คนเราได้อะไรซึ่งความรู้ นิสัย ทักษะ ความสามารถ และเจตคติ วิธีการที่ได้มาซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาส่วนใหญ่ได้รับมาจากการสอน การฝึกอบรม หรือการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ท่านอง (2527:4) ได้ให้ความหมายของการศึกษาเกษตรว่า การศึกษา เกษตรหมายถึง กระบวนการเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคล ทางด้านความรู้ ทักษะ ทักษะ และ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป ตลอดจนการจัดจำหน่าย อันจะช่วยให้มีความเจริญทางสติ ปัญญา ทั้งทางด้านศาสตร์และศิลป์ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการเพิ่มค่าให้กับบุคคลเป้าหมายทางการเกษตรทั่วไป